

N:o 227.

Af herr **W. Johansson** i Öija, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare.

I Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk har föreslagits, att staden Eskilstuna skulle erhålla endast realskola. Framställningen härom i den kungl. propositionen lyder med de skäl som anföras sålunda:

»Eskilstuna stadsfullmäktige hade anhållit om därvarande femklassiga läroverks utvidgning till fullständigt, åtminstone på den halfklassiska och den reala linjen samt till stöd härför åberopat dels samhällets folkmängd, som, då förstäderna inberäknades, öfverstege 20,000 personer, dels stadens betydelse af industri- och affärscentrum för en rik landsbygd, dels ock dess synnerligen goda kommunikationer. Af till ansökan fogade statistiska uppgifter framginge emellertid, att af skolans lärjungeantal, som under femårsperioden 1896—1900 stigit från 115 till 128 och sammanlagdt utgjort 610, omkring 72 proc. tillhört de tre lägsta klasserna, omkring 16 proc. den fjärde och omkring 12 proc. den femte samt blott omkring 5 proc. fortsatt studierna vid högre läroverk. Detta förklarades däraf, att de flesta lärjungarna redan så tidigt som vid 14 års ålder toge anställning vid stadens fabriker eller andra affärsetablissemang och därefter för sin ytterligare utbildning kunde använda tekniska afton-skolan. Läroverkets rektor, hvars yttrande inforrats af domkapitlet, ansåge oantagligt, att en utvidgning af

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 98 Häft. (N:is 227, 228). 1

läroverket skulle framkalla en mot kostnaderna svarande ökning af lärjungeantalet, och hade tillagt, att om verkligen ett antal arbetarsöner skulle lockas att fortsätta på gymnasium, detta kunde leda till minskning af dugliga arbetskrafter i de praktiska yrkenas tjänst. Hvad stadens bekväma järnvägsförbindelser anginge, satte dessa stadens barn i tillfälle att, om de för fortsatta studier behöfde vistas å annan ort, välja mellan Strängnäs, Nyköping och Västerås, till hvilka städer de blott hade 2 å 3 timmars järnvägsresa, och hvilkas läroverk hade godt utrymme. Men för öfrigt syntes stadens tekniska skola, hvilken under de två senaste årtiondena afsevärdt utvidgats och flera gånger fått sitt statsanslag ökad, erbjuda ett tillfälle till fortsatt utbildning i sådana reala ämnen, hvilka på grund af samhällets industriella betydenhet och därmed sammanhängande förhållanden vore af särskildt värde för dess bildningssökande ungdom.»

Dessa af läroverkskommittén andragna och, som det synes, af Kungl. Maj:t godkända skäl synas mig alldeles icke tillräckliga för att fränkänna Eskilstuna stad gymnasium å båda läslinjerna.

Till Eskilstuna samhälle höra som bekant på det närmaste de därmed sammanbyggda förstäderna Nyfors i Fors socken och Tunafors i Klosters socken, af hvilka ensamt Nyfors har omkring 6,000 invånare. Efter sammanslagningen med Eskilstuna af Fors och Klosters socknar, hvarom nu förhandlingar pågå, sedan alla tre kommunerna uttalat sig för en sådan förening, skulle den nya staden få en folkmängd af 25,196 personer enligt de senaste uppgifterna. Efter denna sammanslagning, som snart nog torde vara ett fullbordadt faktum, skulle Eskilstuna komma som den åttonde i ordningen af Sveriges städer, medan staden i läroverks-hänseende enligt den föreliggande propositionen skulle placeras bland städerna och köpingarna n:is 33—47 och likställas med exempelvis köpingen Arvika och småstäderna Eksjö, Enköping, Marstrand m. fl. Redan häraf torde framgå, att Eskilstuna blifvit styfmoderligt behandladt.

Det andrages i den citerade framställningen, att största antalet elever i Eskilstuna nuvarande femklassiga läroverk tillhör de lägre klasserna, under det att i de högre endast ett färre antal lärjungar förefinnas. Detta förhållande lär väl emellertid icke vara gällande ensamt för Eskilstuna, utan förekommer nog vid alla läroverk. Att elevantalet sjunker i de högre klasserna förklaras dock icke endast däraf, att »de flesta lärjungarna redan så tidigt som vid 14 års ålder taga anställning vid stadens fabriker eller andra affärsetablissemang»; utan därtill förekommer ytterligare, som man väl kan förstå, att många föräldrar såväl i staden som i orten, hvilka afse att låta sina barn fullfölja skolgången fram till studentexamen, föredraga

att redan från början vända sig till ett fullständigt läroverk. Man har nämligen erfarenhet af att öfverflyttning från ett läroverk till ett annat midt under lästiden medför synnerligen stora svårigheter och ofta kan föranleda en förlängning af skoltiden.

Minst sagdt märkvärdigt är, att i regeringens proposition kunnat som skäl åberopas, hvad läroverkets i Eskilstuna rektor i denna fråga anfört, nämligen att, »om verkligen ett antal arbetarsöner skulle lockas att fortsätta på gymnasium, detta kunde leda till minskning af dugliga arbetskrafter i de praktiska yrkenas tjänst». Denna invändning kan ju anföras mot *alla* högre läroverk, och ägde den giltighet, så skulle konsekvensen bli, att det vore bäst att icke inrätta högre läroverk, framför allt icke på platser, där intelligent arbetarbefolkning finnes.

I rak motsats härtill betraktar jag det som ett alldeles särskildt statsintresse, att i sådana stora samhällen, där de materiella resurserna ej äro så rika, tillse, att begåfningarna bland de unga beredas möjlighet att få all den intellektuella utrustning, som staten kan bestå. Sådana samhällen däremot, som bebos af i hufvudsak rikt folk — ja, för dem är förläggningen af läroverken endast en bekvämlighetsfråga. Där har man ju råd att sända sina barn till de högre skolorna, hvarhelst än dessa blifva upprättade. Men för ett samhälle, där majoriteten icke är så väl ekonomiskt situerad, men där måhända finnas många unga, som äro utrustade med rika studieanlag, där är det af yttersta vikt att få läroverken förlagda så, att lärjungarna under skoltiden få vistas i föräldrahemmet.

Om man erkänner, att staten så långt ske kan bör lämna alla samhällsgrupper samma möjligheter att tillgodogöra sig undervisning, så att icke de rika klasserna skola äfven vid förläggning af läroverken få en ytterligare förmån, då är därmed också konstateradt, att Eskilstuna, som efter den förutnämnda sammanslagningen skulle få öfver 25,000 invånare, blifvit i den kungl. propositionen mera tillbakasatt än någon annan stad i landet. Det har icke detta uppåtsträfvande samhälle förtjänat.

I propositionen hänvisas stadens studerande ungdom att, med beagnande af »stadens bekväma järnvägsförbindelser», »välja mellan Strängnäs, Nyköping och Västerås, till hvilka städer de blott ha 2 à 3 timmars järnvägsresa, och hvilkas läroverk ha godt utrymme.» Denna anvisning hade varit lämplig, om det gällt att hänvisa de *mindre* platsernas barn till den *större* platsen. Nu vet man knappast, om propositionen i detta afseende skall tagas på allvar, liksom man också har stark anledning tro, att representanten för Strängnäs behagar skämta, då han som skäl för inrättande af äfven ett realgymnasium i Strängnäs anför, att i all synnerhet

föreligger behof af realgymnasieundervisning i Eskilstuna. Man bibringas häraf nästan den uppfattningen, att Eskilstuna är ett samhälle, som icke har samma rätt till att inom sig få högre undervisning som andra samhällen. Jag vill göra mig till tolk för den meningen, att det stora antalet kunskapsbehöfvande ynglingar i Eskilstuna ingalunda motiverar upprättande af realgymnasium i Strängnäs, men väl i den stad, där dessa ynglingar höra hemma.

Och när så blir fråga om en jämförelse mellan svenska samhällen, då skulle jag vilja påstå, att man har all anledning till att ihågkomma Eskilstuna i stället för att skjuta denna stad åt sidan. Eskilstuna är sedan gammalt hufvudorten för en af Sveriges förnämsta och naturliga industrier, hvilken för sin tillvaro och utveckling är beroende af att den får ledare, som kunna äfven rent vetenskapligt anpassa sig efter tidens kraf. Därtill är ju också denna industri i hög grad hänvisad till förbindelser med utlandet, hvaraf följer behof af goda insikter i främmande språk. Att staten gent emot en dylik plats skall förklara, att den icke kan eller bör jämnställas med orter, om hvilkas insatser i vår nationalekonomiska utveckling man förgäfves skall söka spår utom länsgränserna, måste enligt mitt förmenande betecknas som olämpligt och orättvist.

Kommitténs hänvisning till den i Eskilstuna befintliga tekniska skolan är ej heller på något sätt afgörande. De kurser, som där genomgås, ha visserligen sin stora betydelse för arbetare och förmän, men kunna naturligtvis icke vara tillräckliga för utbildandet af verkliga industriskapare och affärsledare, hvilka behöfva stå i full nivå med utlandets framsteg i fråga om uppfinningar och affärsförhållanden. Af speciell vikt för Eskilstuna är som sagdt utbildningen i främmande språk. Men att då låta förstå, att härvidlag de enkla kurserna i tekniska skolan skulle bjuda någonting *utöfver* hvad realskolan har att gifva hör till de många besynnerligheterna i den här skärskådade motiveringen.

För personer, som skola resa i utlandet för att studera såväl ingenjörs- som affärsvetenskap, är helt naturligt realgymnasiets kunskapskurs icke för högt tilltagen. Och att den då bör bibringas på den ort, som har behof af att sända dylika representanter till utlandet, synes mig falla af sig själf.

Betraktar man undervisningen som en ekonomisk börda för staten, så torde det ock vara på sin plats, att med de olika orternas kraf jämföra deras ekonomiska bidrag till statskassan. Härvid har jag att framhålla, att antalet bevillningskronor i det nuvarande Eskilstuna är 50,399 och efter sammanslagningen med Kloster och Fors skulle blifva efter nuvarande

taxering 68,522. Däremot har exempelvis Strängnäs enligt senaste taxering att uppvisa — 7,470 och Nyköping 29,613.

Ehuru Eskilstuna, såsom jag förut framhållit, icke är så mycket de burgna klassernas och den samlade personliga förmögenhetens, utan en *arbetets* stad, så lämnar den ju dock, som af föregående siffror synes, och just till följd af denna sin egenskap, särdeles beaktansvärda bidrag till staten.

Utom hvad jag här anfört och hvilket är tillämpligt närmast på Eskilstuna och dess förstäder, hvilka senare jag har förmånen att i Riksdagen representera, så förefinnes dessutom för den kringliggande landsbygden ett stort behof af ett fullständigt realgymnasium i Eskilstuna. Föräldrarna på landsbygden omkring denna stad måste nu sända sina barn till aflägsna städer, i stället för att hålla dem i skola i det stadssamhälle, som de hvarje vecka besöka och hvilket på grund af sitt stora behof af jordbruksprodukter äger ett mycket vidsträckt handelsområde.

Härvid är för öfrigt att märka, att Eskilstuna stad är rundt omkring omgifven af en högt utvecklad och folkrik landsbygd, under det att exempelvis Strängnäs som bekant till halfva sin omgifning har Mälaren, och Nyköpings område på samma sätt begränsas af Östersjön.

På grund af hvad jag anfört, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte besluta den ändringen i förbemälda proposition, att Eskilstuna stad erhåller utom realskola jämväl fullständigt realgymnasium, och att i samband härmed måtte beslutas de öfriga ändringar i samma proposition, som af ett bifall härtill kunde blifva en följd.

Stockholm den 8 mars 1904.

W. Johansson.